

REVOLTE ȚĂRANEȘTI DIN TRANSILVANIA ÎN PRIMII ANI AI COLECTIVIZĂRII

GABRIEL MOISA

În urma unei acțiuni intens pregătite și bine elaborate la 2 martie 1949, prezidiul Marii Adunări Naționale a adoptat Decretul nr. 83 pentru completarea unor dispoziții din Legea nr. 187 din 23 martie 1945¹. Apariția acestui decret era echivalentul oficializării procesului de transformare socialistă a agriculturii².

Pregătirea acestui decret a durat mai bine de jumătate de an. De pe la mijlocul anului 1948, Ministerul Agriculturii și Domeniilor Publice s-a concentrat asupra eliminării tuturor resturilor funciare moșierești rămase în urma reformei agrare din 1945. La 24 iunie 1948 Direcția Circulației Bunurilor Imobile și Deplasării Populației Rurale din acest minister a cerut în foarte mare secret tuturor Serviciilor Agricole Județene să-i trimită până la 5 iulie, același an, tabele nominale cu toți proprietarii de terenuri agricole mai mari de 50 de ha³. Întreaga operațiune trebuia întocmită de directorul instituției județene în cel mai mare secret. Dar operațiunea nu s-a derulat tocmai în termenii doriti de minister așa că la 29 septembrie 1948 se cereau din nou tabelele comandate pe 5 iulie același an. De această dată însă se pare că organizarea a fost mai eficientă căci în noiembrie ministrul avea deja pe masă toate datele cerute Direcțiilor Agricole Județene.

Conform acestora, în România existau 7703 proprietăți particulare de 50 de hectare și mai mari cu un total de 1.013.461 ha. În aceeași lună a fost întocmită de minister și statistică mașinilor agricole cu tractiune mecanică existente la proprietari și care trebuiau de asemenea confiscate. Având ca punct de pornire aceste statistici s-a întocmit planul de confiscare a averilor moșierești la nivel național și al fiecărei proprietăți în parte. Acest proces a fost identic în toată țara⁴.

¹ Monitorul Oficial al Republicii Populare Române, an I, nr. 1, 2 martie 1949, p. 2

² Gabriel Moisa, *Colectivizare, rezistență și represiune în vestul României (1948 – 1951)*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 1999, p. 14

³ Dumitru Șandru, *Proprietatea funciară rurală din România de la reforma agrară din 1945 până la colectivizarea agriculturii (I)*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol* – Iași, tom XXVII, 1990, p. 128

⁴ Gabriel Moisa, *op cit.*, p. 15

Pentru finalizarea cu succes a acțiunilor menite a conduce la declanșarea propriu-zisă a colectivizării la sfârșitul lunii martie 1949, printr-o decizie a Consiliului de Miniștri, a fost numit un nou ministru adjunct al agriculturii desemnat să se ocupe special de această acțiune. Numele lui era Nicolae Ceaușescu⁵. Derularea acțiunilor s-a făcut în foarte mare taină, multe dintre componentele evenimentului aducând mai degrabă o acțiune de comando, sincronă la nivel național. Deși legea din 2 martie era una abuzivă aplicarea acesteia a adus și mai multe grozăvii în lumea satului românesc⁶.

Consecința aproape firească a fost declanșarea unor consistente tulburări printre țărani de la sate. Așa cum aflăm și din materialele informative ale Securității toate aceste frământări, indiferent de forma și spațiul de desfășurare au fost numite generic drept acțiuni contrarevolutionare chiaburești⁷. În aceste materiale informative se căuta depistarea celor cauze care au generat răscoalele țărănești în vederea prevenirii declanșării altora pe viitor. Din aceste informări se disting mai multe categorii de cauze. Principala vinovată însă de tot ceea ce se întâmpla era considerată categoria cea mai înstărită a satelor, aşa numiții chiaburi, echivalentul culacului sovietic. Era cauza cea mai dragă noului regim⁸.

Din rapoartele Securității se distinge totuși faptul că organele sale au localizat precis principalele cauze ale revoltelelor:

- a) cotele foarte mari impuse țărănilor de regimul comunist începând cu anul 1949 pentru a răsplăti "efortul eliberator" al marelui vecin de la răsărit.
- b) noul sistem de plată a muncilor agricole efectuate de țărani – în bani- ceea ce convineea de minune statului comunist în condițiile în care suma plătită pentru acestea era foarte mică.
- c) treieratul recoltei la arie pentru a fi mai ușor de supravegheat de stat în condițiile în care cea mai mare parte a recoltei era trimisă în U.R.S.S.⁹.

O serie de revolte țărănești sunt deja precis documentate pentru anii 1949-1951 și pentru Transilvania la fel ca și pentru alte spații românești. Cea mai mare intensitate a acestora a fost consemnată odată cu primăvara anului 1949. Ele au fost răspândite în câteva județe precum Cluj, Bistrița, Mureș, Turda, Someș sau Sibiu.

Conform Decretului 221 pentru înființarea și organizarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului, publicat în Monitorul Oficial nr. 200 din 30 August 1948, și în Transilvania s-au organizat serviciile județene de Securitate după chipul și asemănarea celor sovietice. La Cluj exista un organism suprajudețean, Direcția Regională de Securitate Poporului având ca director pe colonelul Mihai Patriciu iar ca director adjunct pe lt. col. Gheorghe Cuteanu, care avea drept de control asupra unei părți a serviciilor județene de Securitate din spațiul intracarpatic¹⁰. Fiecare județ avea așadar propriul serviciu de Securitate după cum urmează:

⁵ *Monitorul Oficial*, an I, nr. 1, 2 martie 1949, p. 2

⁶ Gabriel Moisa, *op cit.*, p. 17

⁷ Arhiva Serviciului Român de Informații, *Fondul documentar*, Dosar nr. 4638 (în continuare A.S.R.I.)

⁸ A.S.R.I., *Fond cit.*, f. 68

⁹ Gabriel Moisa, *op cit.*, p. 27-28

¹⁰ A.S.R.I., *Regiunea Cluj-Turda-Mureș*, *Fond doc.dos.* 4638, f. 110

- Serviciul Județean Mureș

Şef căpitan Alex Mihaly

Birouri de Securitate la Reghin, Sovata, Toplița

- Serviciul județean Turda

Şef cpt. Mihail Kovacs, adjunct lt. Iacob Weigner

Birouri de Securitate la Câmpeni, Războieni

- Serviciul Județean Năsăud

Şef mr. Viorel Gligor, adjunct lt. Andrei Lote

Birouri de securitate la Romuli, Rodna

- Serviciul Județean Sighet

Şef mr. Nicolae Briceag, adjunct lt. Ioan Rusu

Birou de Securitate la Gherla

Toate aceste servicii județene erau deci subordonate Direcției Regionale a Securității Poporului Cluj, adică direct colonelului Mihai Patriciu¹¹.

Aceste noi organe ale Direcției Generale ale Securității Statului au răspuns alături de Miliție atât de acțiunea de colectivizare cât și de represiune. Abuzurile care au însotit declanșarea procesului de colectivizare, făcându-se simțite și în aceste zone, au condus la fel ca peste tot la declanșarea unor revolte mai mult sau mai puțin spontane numite rebeliuni.

Astfel în noaptea de 5/6 mai 1949 în comuna Lunca Ilvei din județul Năsăud, Constantin Slavoca și Ioan Cioanca au devastat școala cu intenția, materializată de altfel, de a distrugе însemnele comuniste proaspăt instalate aici. Incidentele au început încă pe 30 aprilie 1949 când C-tin Slavoca, socrul capului rebeliunii, și-a îndemnat pe cei doi băieți ai săi, Simion și Grigore, să intre în școală și să distrugă tablourile membrilor din Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român cu care a fost dotată școala în vederea sărbătoririi zilei de 1 mai. Miliția locală a intervenit incisiv arestând pe cei doi băieți. Tatăl acestora a încercat să-și elibereze prin forță fiu tocmai în acest sens șase locnici care împreună cu el să atace postul de miliție în vederea realizării acestui scop¹². Evenimentul a avut loc, aşa cum am amintit mai sus, în noaptea de 5/6 mai. Tot atunci au mai fost bătuți și Ștefan Sângeloran, secretarul organizației de bază a P.M.R., și Pamfil Burduhaș activist de partid din localitate, iar locuințele acestora de asemenea devastate. Imediat în sat au sosit forțe suplimentare de ordine conduse de locotenentul de Securitate S. Siegler. Măsurile luate au fost destul de consistente și s-au materializat mai ales în arestarea celor implicați fiindu-le întocmite și dosare penale de trimitere în justiție¹³.

Cele mai multe acte de nesupunere și revoltă au avut însă loc ca urmare a noilor realități din lumea satului materializată în procesul de colectivizare a agriculturii

¹¹ Dennis Deletant, *Ceaușescu și Securitatea. Constrângere și dizidență în România anilor 1965-1989*, București, Humanitas, 1995, p. 74-75

¹² A.S.R.I., *Fond doc.*, Dosar 4638, f. 103-104

¹³ *Ibidem*

și în special, în anii 49 -50, de modul de impozitare a țăranilor de către autoritați. Asemenea acte de rezistență la autoritate au avut loc pe arii destul de extinse în Transilvania și nu numai începând cu primăvara anului 1949, imediat după declanșarea oficială a distrugerii satului românesc în cadrul fenomenului numit colectivizare.

Astfel, în comuna Hârtău din județul Mureș se cunoaște, potrivit notelor informative ale Securității că directorul școlii primare din localitate a instigat populația contra treieratului la arie¹⁴, îndemnând pe cetățeni adresez cereri către Comitetul Provizoriu Județean ca treierișul să se facă la domiciliul fiecărui. În demersul său a fost sprijinit și de Martin Raica și fiica acestuia Maria, unii dintre cei mai înstăriți locuitori ai comunei. Un caz similar avem și în județul Sălaj în comuna Marca. Și aici directorul școlii, Ion Podrea, născut în 17 iulie 1905, la Ip în același județ se găsea într-o permanentă opoziție față de noul regim¹⁵. Rapoartele Securității amintesc și că numitul învățător a fost în perioada interbelică membru al Gărzii de Fier. Organele repressive erau ferm convinse că datorită prezenței acestui personaj în sat se împiedica desfășurarea campaniei de treieriș și colectare a cotelor. Consecința imediată a fost reținere și anchetarea sa în vederea întocmirii dosarului penal și trimiterii în judecată¹⁶.

Tulburări au avut loc și în localitatea Ceanu Mare din județul Turda. Acestea nu s-au terminat însă cu acțiuni violente. La 31 iulie 1949 un grup de locuitori ai comunei, apelați drept chiaburi, au încercat să-și lămurească consătenii să-și treiere acasă grânele invocând consecințele unui gest contrar¹⁷. Securitatea, secondată de această dată și de miliție, a acționat deosebit de prompt arestând pe cei implicați motivând că respectivii “au amenințat că cel ce va duce snopii la arie va fi omorât”¹⁸

Tot în județul Mureș, țăranii din Zargheș, neînținând cont de îndrumările activiștilor de partid au transportat tot grâul treierat acasă¹⁹. Cele 12 familii care au procedat în această manieră au fost reținute de forțele de Securitate.

Sibiul cunoaște și el frământări serioase în multe din satele sale. Peste tot țăranii încearcă să se opună cotelor și treierișului la arie. În Avrig ostilitatea țărănească este deosebită soldându-se cu arestarea capilor protestatarilor²⁰. La fel stau lucrurile și în Agnita și Chijaplea din același județ²¹

Frământări generate de aceleași cauze întâlnim și în județele Alba și Hunedoara în aceeași foarte fierbinte vară a anului 1949. La Pachișa – Alba – Ion Tibori, administratorul proprietăților Elenei Voicu, încercând să obstrucționeze colectările a

¹⁴ A.S.R.I., *Fond doc.*, Dosar 1908, f. 348

¹⁵ *Ibidem*

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem*

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ *Ibidem*, f. 399

²⁰ *Ibidem*, f. 391

²¹ *Ibidem*, f. 399

dat foc căpițelor de grâu ajutat fiind de Nicolae Luca, de pe o suprafață de 800 de stânjeni²². Persoanele implicate în evenimente au fost arestate în ziua de 13 august 1949. La Deva – Hunedoara – în schimb țărani au dus întreaga recoltă acasă. Neputând recuperă nimic din aceasta forțele de ordine au confiscat toate batozele găsite pe câmp până la reglementarea situației²³. În zonă a sosit în acele zile însăși prim ministrul Petru Groza în încercarea firească de a liniști spiritele intr-o zonă în care acesta era foarte cunoscut prin locul său de naștere²⁴.

Județul Mureș a cunoscut și el exacerbarea bruscă a mișcărilor țărănești în timpul treieratului. La Miercurea Nirajului țărani refuză să-și mai scoată batozele la arii în încercarea de a opri colectările. La Nicolești Ioan Oros, proprietar a 15 ha pământ îndeamnă consătenii săi să nu mai treiere la arie grâul iar la Lechința de Mureș, în timp ce delegații PMR încercau să lămurească oamenii vizavi de chestiunea treieratului la arie mai mulți locuitori ai satului, Dumitru Vlasiu, Vasile Vlasiu, Mihail Scridon, Gheorghe Scridon, Gheorghe Boieru și Remus Brustur nemulțumiți de cele auzite i-au luat la bătaie pe cei care le vorbeau²⁵. În acest caz măsurile luate împotriva acestora au fost deosebit de dure și s-au lăsat cu arestarea celor implicați.

Năsăudul cunoaște și el în vara anului 1949 noi tensiuni sociale. Cele mai concludente pentru Securitate prin dimensiunea lor au fost cele din raza comunelor Șantioara și Sic²⁶. Aici exista de mai multă vreme o stare de nemulțumire generală față de noul regim chiar și în rândul țărănimii sărare legat de același treieriș la arie. Capii nemulțumiților au fost identificați și arestați "în spiritul Direcției Generale a Securității Poporului iar situația este spre îndreptare"²⁷, spune colonelul Mihai Patriciu, la 10 august 1949, comandantul D.R.S.P - Cluj. Acesta aduna toate notele informative din spațiul aflat sub jurisdicția sa și le trimitea direct generalului Alexandru Nicolski din DGSP - București²⁸.

Județul Cluj este angrenat și el, potrivit notelor informative ale Securității, frontului nemulțumirilor țărănești la nivel național. Zonele Sărmaș și Mociu sunt printre cele mai active având drept miez al nemulțumiri aceeași spinoasă chestiune a treierișului la arie²⁹. La Silivașul de Câmpie liderul protestatarilor a fost Bonta Velicu, fost membru al Gârzii de Fier, iar în localitatea Suat învățătorul Frederic Șandor. Amândoi au îndemnat pe țărani să nu treiere la arie. Împotriva celor doi s-a luat măsura arestării și anchetării cu atât mai mult cu cât erau considerați chiaburi³⁰, primul având 16 ha de pământ, iar celălalt 36 ha și o batoză.

²² Ibidem

²³ Ibidem, f. 391

²⁴ Gabriel Moisa, *op cit.*, p. 69

²⁵ A.S.R.I, *Fond doc*, Dosar nr. 1908, f. 347

²⁶ Ibidem

²⁷ Ibidem

²⁸ *Carteal Albă a Securității*, vol I, 23 august 1944-30 august 1948, București, 1947, p.539

²⁹ A.S.R.I, *Fond doc.*, Dosar nr.1908, f. 347

³⁰ Ibidem

În lunile iulie-august 1949 au avut loc cele mai consistente tulburări și în județele Târnava Mare și Târnava Mică. Astfel, dintr-o telegramă datată 3 august 1949 a D.R.S.P. Sibiu, adresată directorului general al D.G.S.P. din București, generalul Gheorghe Pintilie, aflăm că la 31 iulie 1949 în comuna Curci, jud. Târnava Mare, cu ocazia prelucrării noii legi a impozitului agricol de către Ioan Cisteianu, secretarul de partid din Dumbrăveni, au avut loc incidente destul de serioase³¹. În mijlocul discursului secretarul de partid a fost întrerupt, bătut și scos afară din sală de către cei aproape 60 de participanți. Oamenii au aruncat cu pietre după după acesta spărgându-i capul iar firele telefonice au fost tăiate pentru a nu se putea chema întăriri. Șeful Securității sibiene, lt. col. Gheorghe Crăciun, care făcea informarea, propunea aleagerea a 3-4 persoane dintre cele care au participat la răzmeriță și a fi trase la răspundere.

După acest incident au urmat măsurile represive. Un detașament de Securitate și-a făcut apariția în comună. În fața acestuia cei mai mulți săteni au fugit pe dealurile din împrejurimi. Cu toate acestea au fost arestați 16 țărani dintre cei considerați vinovați.

Incidente similare au avut loc și la Bîrghiș, județul Târnava Mare, și Laslău Mic și Târnăveni din județul Târnava Mică toate generate de aceleași cauze³². La Ogra în schimb, același județ, Securitatea a tras concluzia că tulburările au fost generate mai ales de “unele elemente șovine ungare”³³. Si aici în urma intervențiilor Securității spiritele au fost în cele din urmă liniștite prin forță.

Abuzurile organelor de Securitate în fața nemulțumirilor țărănești au fost nemaintâlnite. Intervențiile acestora lăsau nu de puține ori morți în urma lor. Strigătul de durere al țărănilor români a fost foarte puternic astfel încât el a ajuns și la urechile conducătorilor țării. Însăși prim ministrul Petru Groza a sosit în Transilvania special pentru această problemă ca un cunosător direct al chestiunii a încercat să liniștească lucrurile.

Pentru a mai tempera din zelul subordonaților săi generalul de securitate Al. Nicolski și directorul general al D.G.S.P., Gheorghe Pintilie, au convocat la 31 august 1949, la București, pe toți directorii direcțiilor regionale de securitate și pe șefii serviciilor județene pentru instruire în vederea reducerii intensității intervențiilor represive la sate și luării măsurilor ce se impun în vederea calmării spiritelor³⁴.

³¹ Ibidem, f.391

³² Ibidem

³³ Ibidem

³⁴ Ibidem, Fond doc, Dos. 4638, f. 161

EMEUTES PAYSANNES DANS LA TRANSYLVANIE DANS LES PREMIÈRES ANNÉES DE LA COLLECTIVISATION (RESUMEE)

Ainsi qu'on peut constater dans l'espace intracarpifique, comme partout dans la Roumanie, il y a eu de vrais soulèvements paysans entre 1949-1950, provoqués par le déclenchement du procès de la collectivisation de l'agriculture. Ces soulèvements ont compris de grandes surfaces des plusieurs départements et ils ont été plus ou moins intensifs en fonction du degré de mécontentement des habitants des villages. L'action des forces d'ordre a été elle-aussi au niveau des violences sociales, la répression déclenchée variant d'une localité à l'autre, en fonction de leur intensité.

Les émeutes paysannes se sont déclenchées presque simultanément partout en Transylvanie, leur causes étant en général, le déclenchement de la collectivisation de l'agriculture et la réaction violente des forces d'ordre devant la résistance des paysans. Dans la recherche ci-présente j'ai eu en vue surtout les événements passés dans la zone de la Direction Régionale de Sécurité de Cluj où le colonel Mihai Patriciu a conduit efficacement la répression.